

Rapport

efter kvalitetsgranskning av skolornas arbete
med demokrati och värdegrund i Videdalsskolan
i Malmö kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Videdalsskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete med demokrati och värdegrund i grundskolans senare år under våren 2012. Granskningen vid Videdalsskolan i Malmö kommun ingår i detta projekt.

Videdalsskolan besöktes den 24 – 27 april 2012. Ansvariga inspektörer har utredarna Dan Collberg och Angerd Eilard varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av skolornas arbete med demokrati och värdegrund genomförs i sammanlagt 17 grundskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Videdalsskolan

Videdalsskolan ligger i stadsdelen Husie i Malmö i ett bostadsområde med villor, radhus och en del lägenheter i låga flerfamiljshus. Rektorn beskriver skolans upptagningsområde som medelklass där de flesta vuxna förvärvsarbetar. Förutom elever från stadsdelen är det också en hel del elever från den angränsande stadsdelen Rosengård som valt att gå på Videdalsskolan och denna andel ökar. Även genom nyinflyttning i stadsdelen har skolan fått allt fler elever med annat modersmål än svenska. Skolan har 607 elever från förskoleklass till och med årskurs 9 samt särskola. Skolan leds av en rektor och två biträdande rektorer, en med särskilt ansvar för förskoleklass – årskurs 6 samt fritidshem och en

för årskurserna 7 – 9. Rektorn har själv särskilt fokus på den dagliga verksamheten i särskolan. Arbetslagen är indelade i förskoleklass – årskurs 3, årskursvisa arbetslag för var och en av årskurserna 4 – 9 samt ett för särskolan.

Resultat

Skolorna ska enligt skollagen och läroplanen bidra till att eleverna utvecklar sådan *medborgerlig kompetens* som behövs för att leva, verka och utöva ett aktivt medborgarskap i ett demokratiskt samhälle.¹ Detta arbete kräver av skolorna att de hos eleverna

- 1) förankrar grundläggande demokratiska *värderingar* som det svenska samhället enligt lagstiftningen vilar på, däribland tolerans, jämlikhet, solidaritet samt respekt för mänskliga rättigheter och för vår gemensamma miljö
- 2) utvecklar *kunskaper* om politik och samhälle, dvs. teoretisk kunskap om hur demokratin fungerar, samt andra kunskaper som behövs för att aktivt kunna delta i samhällslivet
- 3) främjar vissa *förmågor* i form av praktiska färdigheter som alla behöver för att leva och verka i ett demokratiskt samhälle, såsom läskunnighet, informationssökningskompetens, självständigt och källkritiskt tänkande samt kommunikationsförmåga, men också praktisk erfarenhet av ansvarstagande, delaktighet och inflytande.

Kvalitetsgranskningen har med utgångspunkt i detta gjort en bedömning av om undervisningen och kommunikationsklimatet på Videdalsskolan ger eleverna förutsättningar att tillägna sig medborgerlig kompetens i form av grundläggande värden, kunskaper och förmågor, som de enligt styrdokumenten behöver. De utvecklingsområden inom ramen för de båda områden, som granskningen spänner över och som bedöms föreligga på skolan, redovisas nedan under respektive granskningsområde. *Det första* berör skolans kommunikationsklimat på en övergripande skolnivå inklusive rektors ansvar för att det finns en helhetssyn och gemensam arbetsstrategi då det gäller skolans demokrati- och värdegrundsuppdrag. *Det andra* avser kommunikationsklimatet på klassrumsnivå och lärarnas ansvar för demokrati- och värdegrundsuppdraget i

¹ Skollagen (2010:800) 1 kap. 4, 5 och 10 §§ samt 10 kap. 2 §; Lgr11, *Läroplan för grundskolan, fritidshemmet och förskoleklassen* (2011), 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 2.1. Normer och värden, 2.2. Kunskaper, 2.3. Elevernas ansvar och inflytande, 2.8. Rektors ansvar samt 3. Kursplaner avseende de ämnen i vilka lektioner har besökts. Se även *Litteraturöversikt inför kvalitetsgranskning med inriktning mot skolans arbete med demokratiuppdraget och värdegrunden*, Ekman (2011) på www.skolinspektionen.se/demokrati.

den undervisning som bedrivs i enskilda ämnen. Inom varje granskningsområde kan det alltså förekomma flera olika utvecklingsområden.

Förhållningssätt och kommunikationsklimat på skolnivå

De kvalitetsaspekter som beskrivs och diskuteras under denna rubrik uppehåller sig kring huruvida rektor och lärare tar ansvar för att det råder ett tillåtande diskussionsklimat på skolan och om rektor säkerställer att samsyn och en gemensam strategi genomsyrar skolans demokrati- och värdegrundsarbete.

Skolans kommunikationsklimat

I Skolinspektionens regelbundna tillsyn vid Videdalsskolan år 2010 påtalades bland annat problem med bristande trygghet och studiero i de högre årskurserna. Skolan fick kritik för att inte i tillräcklig grad arbeta för att relationerna mellan vuxna och elever och elever sinsemellan bygger på respekt och ömsesidigt förtroende. Skolans värdegrundsarbete uppgavs då av lärare och rektor inte i tillräcklig grad involvera alla på skolan. Rektor uppger nu att likabehandlingsarbetet minst en gång per termin ska lyftas på arbetsplatsträffar. I sin verksamhetsredogörelse framhåller rektor att skolans värdegrund diskuteras regelbundet i lärarlagen och tillsammans med rektor. En kompetensutveckling i HBT-frågor för lärare har genomförts under förra läsåret. Det inspektörerna träffar på och observerar av umgängeston, bemötandet mellan lärare och elever och samtal såväl lärare emellan som mellan lärare och elever förefaller präglas av respekt och förtroende.

Lärare uppger i intervju att utarbetandet av planen mot kränkande behandling, efter Skolinspektionens kritik lett till flera diskussioner och ett mera medvetet arbete med värdegrundsfrågorna. De säger sig ha känt igen sig i kritiken då, men menar att skolan i dag har ett generellt sett gott klimat. Även intervjuad elevvårdspersonal vittnar om god stämning och högt i tak på skolan. I den enkät som Skolinspektionen under besöket ber lärarna besvara, svarar nio av tio lärare att påståendet "på den här skolan bedrivs ett målinriktat arbete för att förhindra kränkande behandling" stämmer mycket eller ganska bra. I samma enkät framkommer att samtliga tio svarande anser att även påståendet "på den här skolan råder ett öppet och tillåtande samtalsklimat bland personalen" stämmer mycket eller ganska bra.

I Skolinspektionens motsvarande elevenkät svarar 24 av 25 elever att påståendet "i min skola respekterar elever och lärare varandra" stämmer mycket eller

ganska bra. I lärarenkäten valde samtliga svarande dessa båda svarsalternativ på motsvarande fråga.

I skolans likabehandlingsplan/plan mot kränkande behandling sägs att skolan "strävar efter" samsyn i förhållningssätt och elevsyn och att ha en öppen och tillåtande kommunikation. Intervjuade elever säger att de inte känner till planen och heller inte varit med att utarbeta den eller att den diskuterats i klassen.

Sammanfattningsvis är det Skolinspektionens bedömning att Videdalsskolan sedan tillsynen år 2010 på ett medvetet sätt har arbetat med värdegrundsfrågorna och med att skapa ett gott klimat och goda relationer. Inspektörerna noterar även positiva resultat av detta arbete. Skolans arbete med planen mot kränkande behandling behöver dock bättre involvera alla elever på skolan.

Skolans samsyn och arbetsstrategi

Av Videdalsskolan kvalitetsredovisning för 2009/10 framgår att skolans ledning har arbetat med förhållningssätt och bemötande och betonat vikten av att barnsyn, kunskapssyn och förhållningssätt är gemensamma för personalen på skolan. Både skolledning och lärare lyfter fram hur betydelsefull skolans nya arbetslagsorganisation är för att skapa samsyn om normer och värden bland såväl vuxna som elever. Man tillskriver detta den nya, årskursvisa arbetsenheten som man menar ger en större närhet mellan undervisande lärare och deras klasser i en årskurs, såväl fysiskt genom placeringen av klassrum och lärararbetsplatser som genom att lärare i möjligaste mån tjänstefördelas inom en enda årskurs. Lärarna beskriver en fördel med koncentrationen av deras undervisning till en årskurs i taget som att alla elever i en årskurs möts av i stort samma förhållningssätt och normer av alla sina lärare. Men de medger även att det kan finnas skillnader i kultur och elevsyn mellan de olika arbetslagen, även om de säger sig inte vara helt säkra på att så är fallet. "Vi är mer likriktade nu än förr", säger en intervjuad lärare. Inspektörerna noterar en påtaglig samstämmighet i de olika årskurs 8-lärarnas förhållningssätt och bemötande av sina elever i undervisningen, liksom av samsyn i sättet man talar om eleverna och om sitt läraruppdrag. I elevintervjun uppges att elever noterar att lärare inte alltid reagerar när de ser brott mot skolans regler. Även intervjuade lärare säger att de hört elever säga detta.

Videdalsskolan har denna termin som ett led i sin arbetsplans satsning på elevinflytande sjösatt olika råd som Caféråd, Matsalsråd, Gröna skolgårdar osv. Syftet är, enligt en intervjuad lärare som särskilt drivit projektet med råden, att eleverna ska lära sig att man kan göra något för någon annan. Enligt läraren

har eleverna nämligen ingen vana av att "driva demokrati eller hjälpa andra". Själva idén med råden uppges av lärare och rektor ha initierats från lärarhåll men eleverna har fått komma med förslag på vilka råd som skulle starta. I intervjuerna ställer sig flera av eleverna frågande till syfte och utformning av rådsverksamheten: "Vi missar vanliga lektioner, ska man vara med i ett råd ska det ju vara kul", säger en intervjuad elev. En intervjuad lärare menar att råden behöver ges mera tid för att finna sina former.

På elevernas scheman finns två positioner som klasserna har tillsammans med sin mentor, nämligen första och sista passet i veckan, vilka rubriceras som "mentorstid". Det varierar mellan klasserna, om klassråd i skollagens bemärkelse av forum för samråd förekommer regelbundet eller bara då och då. Lärarna uppger att de prioriterar enskilda samtal på mentorstiden. Däremot finns ett elevråd på skolan. I Videdalsskolans ovannämnda kvalitetsredovisning anges som åtgärd på kort sikt att alla klasser regelbundet ska ha klassråd kopplat till elevrådsarbetet.

Sammanfattningsvis är det Skolinspektionens bedömning att Videdalsskolans rektor och lärare har organiserat skolans arbete på ett sätt som ger goda förutsättningar för att skapa samsyn och gemensamma förhållningssätt gentemot eleverna. Den nyligen startade verksamheten med att elever ingår i olika råd kan sägas ligga väl i linje med skolans medborgarskapande uppdrag. Skolinspektionen bedömer dock att det är avgörande för projektets framgång att det ordentligt förankras hos eleverna själva. Även om skolan har ett fungerande elevråd är det otillfredsställande att samrådsformen klassråd inte är likvärdigt och regelbundet tillämpad i alla klasser, med följd att en viktig komponent i skolans arbete för demokrati saknas i del av dem.

Undervisning och kommunikationsklimat i klassrummen

De kvalitetsaspekter som beskrivs och diskuteras under denna rubrik uppehåller sig vid hur demokrati- och värdegrundsuppdraget iscensätts i klassrummen och hur det anpassas till undervisningen i olika ämnen. Resonemangen lyfter fram om undervisningen struktureras och genomförs så att alla elever får möjlighet att uttrycka, utmana och kritiskt reflektera över sina egna föreställningar och åsikter i relation till olika slags kunskap, synsätt och normer.²

² 5 kap. 2 § skolförordningen enligt Skolverkets Allmänna Råd (2011). *Planering och genomförande av undervisningen – för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan*. Skolverket: Stockholm.

Kunskaper och värden i undervisningen

Inspektörerna noterar under lektionsobservationerna variation i arbetssätt och att olika kunskaper i olika former tränas under en och samma lektion, även genom mer tidskrävande undervisningsmetoder. Detta underlättas av att elevernas schema har endast fem pass per dag och av att flertalet lektioner är 60 minuter eller längre. Den besökta klassen har inga håltimmar i sitt schema, vilket biträdande rektorn också säger sig ha försökt undvika. Lektioner där individuellt arbete eller grupparbete varvas med lärarledd undervisning och gruppdiskussioner är vanliga under Skolinspektionens besök. Alla observerade lektioner ramas in av tydlig början och tydligt slut och när eleverna lämnar klassrummet är all materiel undanlagd och skräp upplockat. Inom denna lärarstyrda yttre struktur och med dessa inarbetade rutiner ges eleverna sedan ibland ganska fria tyglar att under eget ansvar planera och genomföra sina arbetsuppgifter, enskilt eller i grupp och ofta i utrymmen utanför lektionssalen.

Skolinspektionen noterar en mjuk och ömsesidigt respektfull atmosfär lärare – elever på lektionerna, där lärare uttrycker både tilltro till elevernas förmåga att lära och förstå och tillit till deras arbetsmoral. Även elever emellan är relationen respektfull och behaglig på de lektioner inspektörerna besöker.

Arbetsklimatet är uppgiftsfokuserat med få tillfällen då elever till exempel pratar om eller sysslar med annat än lektionens ämne. På flera lektioner observeras inslag med lärande och träning av flera olika kunskapsformer under ett och samma pass såsom faktakunskaper, färdigheter i att använda olika läromedel eller förtrogenhet med att diskutera och argumentera. I samband med observerade lektioner tar Skolinspektionen del av ett antal lokala pedagogiska planeringar (LPP) i olika ämnen, som uttrycker kunskapskrav som i många fall har direkt koppling till skolans medborgarskapande uppdrag. Några exempel på detta är att eleven ska kunna reflektera över hur historia används, göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden utifrån ett tematiskt arbete om sexualitet, argumentera kring matematiska lösningar samt planera och genomföra en debatt. Lärare noterar dock självkritiskt att LPP inte alltid är skrivna på ett sätt som eleverna förstår och därför behöver bli mer levande dokument. Ett på flera sätt vällovligt inslag att under en språklektion låta eleverna vara med och planera fortsättningen av terminens studier tenderar dock att få en slagsida åt det instrumentella, då planeringen så överskuggar själva innehållet att inte ett enda ord på målspråket uttalas förrän alldeles i slutet av lektionen.

På intervjufrågan till eleverna var de får lära sig om demokrati svarar de att det sker på de samhällsorienterande ämnena och att de får arbeta med debatter på

svenskan. I båda fallen är detta teman som är aktuella när Skolinspektionen är på skolan. Av de 25 elever som besvarar Skolinspektionens ovannämnda enkät ger 23 vad som kan bedömas som sakligt korrekta, egenformulerade svar på vad som menas med "demokrati". Ordet "värdegrund" är dock okänt för alla, vilket naturligtvis inte behöver innebära att de inte är bekanta med begreppets innehåll. 10 av de 25 eleverna kan förklara vad som menas med "elevinflytande". En intervjuad lärare anser att eleverna inte är medvetna om sitt inflytande och en annan menar att lärarna kanske inte pratar om det tillräckligt.

Sammanfattningsvis är det Skolinspektionens bedömning att de yttre ramarna för undervisningen liksom ett respektfullt klimat i klassrummen förefaller att ge goda förutsättningar att praktisera och undervisa om medborgarförande kunskaper och värden. Skolinspektionen bedömer att vissa för eleverna abstrakta begrepp, som demokrati och elevinflytande, tydligare behöver kopplas samman med konkreta inslag i elevernas skolvardag. De på många sätt välskrivna och heltäckande LPP behöver förankras bättre hos eleverna genom att de blir mer delaktiga i deras framtagande.

Alla elevers möjligheter att komma till tals i undervisningen

Möbleringen i de besökta klassrummen är antingen bordsöar, med plats för ca sex elever vid varje, eller i hästskoform. Den förra modellen inbjuder till gruppdiskussioner, den senare till tanke- och meningsutbyten i helklass med läraren i centrum men där eleverna samtidigt också kan ha ögonkontakt med varandra. Vid de besökta lektionerna är den senare formen, den med lärarledda diskussioner i helklass, ovanligare än smågruppssamtal. I intervju säger lärare att de har sådana helklassresonemang i början av läsåret och utifrån varje nytt arbetsområde i LPP. Hästskomöbleringen med fasta placeringar uppges av lärare vara en nyhet som införts samma vecka som Skolinspektionen besöker skolan med syftet att bryta upp "snackiga tjej- och killgäng". Enligt skolans likabehandlingsplan för läsåret 2011/12 är det lärarna som ska bestämma klassrumsplacering och gruppammansättning vid grupparbeten.

Klassrumsklimatet under de besökta lektionerna kan beskrivas som tryggt och präglad av god arbetsro. Rektorn uppger i sin verksamhetsredogörelse att miljö och studieklimat varierar mellan olika grupper beroende på gruppstorlek och sammansättning eller under olika perioder av läsåret. En intervjuad elev från den klass som Skolinspektionen observerar menar att det varit lugnare och mer fokuserat under de tre besöksdagarna för att eleverna just kommit tillbaka från praon.

Handuppräkningsdisciplinen är god, både när elever sitter och väntar på att läraren ska komma och hjälpa dem och när de vill komma till tals i en diskussion eller svara på frågor från läraren. En vanlig form i undervisningen i flera olika ämnen är smågruppsdiskussioner, som förekommer på åtskilliga av de lektioner som Skolinspektionen besöker. I intervju uppger elever att den formen även annars är vanlig och eleverna uppvisar överlag stor vana att formera sig, komma igång och genomföra sådana diskussionsuppgifter. "Vi snackar ju mycket i grupper, vi har lärt oss att snacka", säger en intervjuad elev. Under praon, som genomfördes i halvklass med pojkar i en omgång och flickor i en annan, utnyttjade skolan halvklassformen till ett tema om kärlek och sexualitet. En intervjuad elev uppger att detta gav var och en möjlighet att ta mer plats. Ett observerat ordinarie halvklasspass i matematik utnyttjas dock inte särskilt för diskussioner utan arbetsformen, enskilt arbete, är densamma som på helklasslektionen följande dag.

På Videdalsskolan har man på elevrådets initiativ ganska nyligen infört så kallade klotterrutor på ett par väggar i korridorerna. Inom ramarna för dessa rutor kan eleverna klottra och uttrycka åsikter i skrift. Enligt elevvårdspersonal fungerar rutorna väl i så måtto att "eleverna skriver inom ramarna". Inspektörerna noterar dessa klotterrutor under besöket på skolan och finner inga exempel på att något direkt anstötligt eller kränkande skrivits där. I detta sammanhang kan även nämnas att skolbyggnaden från 1960-talet visserligen är sliten, liksom klassrumsinventarierna, men dock fri från annat klotter och större spår av åverkan.

Intervjuade elever uppger att lärarna oftast uppmuntrar dem att föra fram sina åsikter, fast någon tillägger att "vissa tycker att det är bra, andra blir irriterade" när elever ifrågasätter något läraren sagt. En annan elev säger att man visst får ha en åsikt men att den "oftast aldrig går igenom". På de lektioner där Skolinspektionen kan observera elever arbeta och diskutera i grupp förefaller alla elever delta och engagera sig. Flera av de arbetsuppgifter lärarna ger eleverna går ut på just detta, att skapa och formulera en uppfattning och sedan argumentera och diskutera utifrån den. Inspektörerna ser hur elever överlag går in för sådana uppgifter men i en av elevintervjuerna uppger elever annars att det ibland kan variera hur mycket alla i en grupp faktiskt är med och gör jobbet.

Flera av de observerade lektionerna har inslag där eleverna antingen bjuds in att komma med synpunkter på upplägg och innehåll eller att uttrycka tankar och åsikter. Samtliga lärare som svarar i Skolinspektionens enkät anser att påståendet "på lektionerna har jag och eleverna diskussioner och debatter inom

ramen för undervisningen" stämmer mycket eller ganska bra. Även en majoritet av eleverna i den observerade klassen, 22 av 25, uttrycker detta på motsvarande fråga i elevenkäten. Aningen färre, 19 av 25, anser att påståendet "i min skola bryr sig lärarna om vad vi elever tänker och tycker" stämmer mycket eller ganska bra. Rektorn gör i sin verksamhetsredogörelse bedömningen att elevinflytandet på Videdalsskolan behöver utvecklas.

De ovannämnda LPP innehåller i flera fall särskilda planeringsavsnitt för hur elevinflytandet ska komma till uttryck, vilket även noteras av elever i intervju och som också tydligt föreskrivs i skolans lokala arbetsplan. Lärarna uppger i intervju hur de i början av läsåret frågar eleverna vad de vill jobba med, gör en lista över det och sedan försöker få in det i undervisningen. 19 av 25 elever anser att påståendet i elevenkäten "i min skola är eleverna med och bestämmer hur vi ska arbeta med olika skoluppgifter" stämmer mycket eller ganska bra. I intervjuerna med eleverna kommer det fram varierande åsikter om hur stort inflytande de anser att de har.

Sammanfattningsvis är det Skolinspektionens bedömning att lärarnas förhållningssätt, klassrumsklimatet och möbleringen bjuder in till samtal, diskussioner och en allmän "flerstämmighet" under lektionerna. Eleverna förefaller vara vana vid och trygga med att diskutera. Skolinspektionen bedömer att Videdalsskolan tar frågan om elevernas delaktighet på stort allvar och att lärarna är lyhörda för deras synpunkter. För att inte elevernas formella inflytande över undervisningens planering och genomförande ska bli för abstrakt eller individinriktat kan sådana frågor behöva lyftas och diskuteras oftare i helklassammanhang.

Kritiskt och normkritiskt tänkande i undervisningen

I Skolinspektionens lärarenkät svarar sex av tio svarande att påståendet "jag uppmuntrar mina elever till kritisk reflektion" stämmer ganska bra. Två svarar "stämmer mycket bra" och lika många "stämmer ganska dåligt". Sju av tio lärare anser att påståendet "mina elever får öva på att göra etiska ställningstaganden" stämmer mycket eller ganska bra. I elevenkäten svarar 22 av 25 elever att påståendet "i min skola uppmuntrar lärarna oss elever att reflektera över vad vi hör och läser" stämmer mycket eller ganska bra. 19 av 25 uppger att påståendet "i min skola får jag öva på att ta ställning till vad som är rätt och fel" stämmer mycket eller ganska bra. I sin verksamhetsredogörelse bedömer rektorn att undervisningen ger eleverna möjlighet att diskutera och ta ställning till etiska frågor och förhållningssätt samt att undervisningen uppmuntrar kritisk reflektion kring åsikter, normer och värderingar.

Ett exempel på inslag i undervisningen som utmanar elevernas normer och uppfattningar i värderingsfrågor kan inspektörerna observera under en lektion i biologi, där eleverna diskussionsvis ska ta ställning i frågor som tonårsaborter och könsbyte. Frågorna kan eventuellt ses som aningen avancerade för 15-åriga elever och det hade varit intressant att bevittna uppföljningen som läraren skulle ha med varje grupp för sig. Etiska problem berörs också i samband med efterarbete till en film som visas under en språklektion.

I Videdalsskolans kvalitetsredovisning för år 2009/10 finns demokrati och inflytande samt interkulturellt arbete med som övergripande målområden och att "utveckla ett interkulturellt förhållningssätt" står med som en åtgärd på lång sikt. I uppföljningen av kvalitetsredovisningen gör skolledningen bedömningen att elevernas etniska och kulturella mångfald tillvaratas i vardagens undervisning och att frågan drivs som en del av det pedagogiska utvecklingsarbetet. Videdalsskolan har på senare år genomgått en förändring i elevsammansättningen vad avser elevernas kulturella och etniska bakgrund. Rektorn beskriver det som att skolan blivit tagen på sängen av denna ganska snabba förändring och menar att det finns mycket som man kan bli bättre på när det gäller att ta tillvara elevernas olikheter och skiftande bakgrund.

De intervjuade lärarna uppger att de inte arbetat särskilt med att hantera de förutsättningar som ges genom förändringen i skolans elevunderlag och inte heller aktivt lagt ett interkulturellt perspektiv på sin verksamhet. I det frågeformulär som ingick i rektors verksamhetsredogörelse, ger rektorn uttryck för en ganska låg värdering (2 på en 4-gradig skala) av om undervisningen arbetar med skolan som en social och kulturell mötesplats eller präglas av ett interkulturellt förhållningssätt. Samtidigt betonar både skolledning, lärare och elevvårdspersonal i intervju att man ser varje elev som en individ, oavsett elevens bakgrund. En effekt av den större mångfalden i elevsammansättning på skolan är, enligt elevvårdspersonal, att elevers nedsättande omdömen om barn från Rosengård har upphört. Rektorn menar att skolan hittat vägar att hantera sådant som helger och skolavslutningar så att alla elever känner sig bekväma med det.

Sammanfattningsvis är det Skolinspektionens bedömning att Videdalsskolan genom förändrad elevsammansättning på relativt kort tid ställts inför både nya utmaningar och nya möjligheter. Utgångspunkten att i första hand se till individen är i och för sig vällovlig men behöver kompletteras med att man djupare reflekterar över vad ett interkulturellt förhållningssätt kan tillföra som en ytterligare dimension av förståelsen av uppdraget medborgarfostran.

Syfte och frågeställningar

Skolan har ett dubbelt uppdrag som förstärkts i den nya skollagstiftningen, och som består i att förmedla och förankra såväl kunskaper som demokratiska värden. Det demokratiska uppdraget ska enligt styrdokumentet genomsyra hela verksamheten och vara närvarande i undervisningen i alla ämnen. Kvalitetsgranskningens syfte är att granska hur detta sker på grundskolor runt om i landet, för att identifiera utvecklingsområden såväl som framgångsfaktorer som kan bidra till förhöjd kvalitet i skolornas demokrati- och värdegrundsarbete.

För att uppnå syftet genomförs granskningen utifrån en övergripande frågeställning om *huruvida undervisningen och kommunikationsklimatet på de granskade skolorna ger eleverna förutsättningar att tillägna sig medborgerlig kompetens i form av grundläggande värden, kunskaper och förmågor, som de enligt styrdokumentet behöver för att leva och verka i ett demokratiskt samhälle*. Denna frågeställning har i sin tur brutits ned i sex mer specifika frågor, som omfattar olika delar av de enskilda skolornas demokrati- och värdegrundsarbete inom ramen för de båda granskningsområdena ovan:

- 1) Säkerställer rektor att det finns en gemensam strategi som genomsyrar skolans demokrati- och värdegrundsarbete?
- 2) Tar rektor och lärare ansvar för att det råder ett diskussionsklimat på skolan som tillåter olika slags meningsutbyten?
- 3) Struktureras och genomförs undervisningen så att eleverna får ta del av både kunskaper och värden?
- 4) Struktureras och genomförs undervisningen så att alla elever får komma till tals?
- 5) Struktureras och genomförs undervisningen så att information kan värderas, kommenteras och diskuteras kritiskt och sakligt i olika ämnen?
- 6) Struktureras och genomförs undervisningen så att olika åsikter, normer och synsätt tillåts, synliggörs och vid behov diskuteras normkritiskt?

Metod och material

Granskningen genomförs i form av så kallade *fallstudier*, på totalt 17 grundskolor, slumpmässigt utvalda i 10 kommuner med lågt valdeltagande. Fallstudieansatsen innebär att varje skola betraktas som ett separat "fall" och de enskilda skolornas processer avseende demokrati- och värdegrundsarbetet granskas utifrån så många källor som möjligt och med hjälp av flera olika metoder. Särskilt fokus läggs på lektionsobservationer, genom att inspektörerna tillbringar

största delen av de fyra dagar som de visats på en skola med att följa en viss klass eller elevgrupp, företrädesvis i årskurs 8, på deras undervisning i olika ämnen. På Videdalsskolan, där det finns fyra parallellklasser i årskurs 8, var det en av dessa som följdes på samtliga 14 lektioner under tre dagar. Under flera av lektionerna, som i moderna språk och idrott och hälsa, undervisades elever från klassen tillsammans med elever från de andra 8:orna. I anslutning till lektionsobservationerna har samtal förts med undervisande lärare och enkla enkäter har delats ut till elever och lärare. Underlag för bedömning har utöver detta erhållits genom en övergripande dokumentgenomgång, däribland av skolans självvärdering av verksamheten och lärarnas lektionsplaneringar, fokusgruppintervjuer med elever, lärare respektive övrig personal samt en avslutande intervju med rektor.